

Urdaabrunn

Tidens källa - vid den rot af Mygdrasil, som går till Åsgård.

Nr. 9 September 2017

Utges av Länsstyrelsen i Örebro län och ingår i landsbygdsprogrammet, som finansieras gemensamt av svenska staten och EU

Enkla sätt att gynna insekter och djur

Nedan kommer du att få förslag på några insatser som går att göra runt och i odlingslandskapet för att förvalta och bibehålla den biologisk mångfald.

Sånglärkan

Sånglärkan har minskat kraftigt de senaste decennierna, i takt med att vi brukar jorden på större enheter och mer rationellt än tidigare.

Det går att hjälpa sånglärkan genom att anlägga lärkrutor i samband med sådd av höstvetete.

Foto: Christian Ljunggren

Vad är en lärkruta? En lärkruta är en tom ruta i fältet där lärkan kan landa och leta föda som den annars har svårt att göra när höstvetetet står högt och tätt. På ett relativt enkelt sätt går det att skapa en lärkruta vid sådd av höstvetete. Genom att lyfta såmaskinen ett par gånger per hektar, 2-4 meter, så att två osådda rutor/ha á 16-20m² bildas.

Fältstudier från England visar att sånglärkan får 50 % fler flygfärdiga ungar om det

finns lärkrutor i fälten. Den här enkla åtgärden ger sånglärkan tillgång till mat för sina ungar även när höstvetetet kommit upp. Det blir en liten kostnadsförlust men nyttan är stor. Mer information finns på www.raddasanglarkan.se där man även söker lantbrukare som vill vara med och hjälpa till.

Foto: Jan Wärmbäck

Sälgen

Genom att bevara sälgar och andra videbuskar ur Salixsläktet kan många insekter och djur gynnas. Tidigt på våren, innan annan växtlighet kommit i blom, är sälgen den första matplatsen för att hämta näring för flera insekter, speciellt för nykläckta humlor och bin. Det är inte bara insekterna som tycker om sälg. Även viltet i skogen gillar att beta och hyvla barken med sina tänder. Att spara sälg har på vissa håll gjort att älgar inte går på ungtdallar i samma omfattning.

När det ska röjas vid åkerbryn, dikeskanter och skog är det bra att märka upp och spara några större sälgar och andra videbuskar så att pollinerarna får ett matställe tidigt på våren. I utbyte får människan hjälp med pollinering av grödor, frukt och bär. Även när sälgträden blir äldre och dör är de till stor nytta för insekter och den biologiska mångfalden.

Pollinerare

Humlor och bin är beroende av att ha tillgång på pollen och nektar jämt över säsongen, från april till september. Som nämndes ovan är sälgen och andra viden viktiga i början av säsongen, därefter behöver de andra växter för att kunna vara livskraftiga och bygga upp sina bon. De senaste åren har vissa sorter av humlor och bin minskat kraftigt. Till exempel har de

långtungade humlorna minskat, troligen beroende på att rödklöver har blivit mindre vanligt. De långtungade humlorna är de som är mest lämpade för pollinering av bönor och klöverfrö. Undersökningar tyder på att de långtungade humlorna inte flyger lika långt från boet för att samla pollen och nektar jämfört med de mindre kräsna korttungade humlorna. Båda typerna av humlor och bin är viktiga för att öka skörden av klöver, åkerböna och raps.

De går att hjälpa bin, humlor och nyttoinsekter genom att till exempel se till att anlägga blomrika kantzoner, mångfaldsträda, örtrika åkerholmar, bryn och åkerkanter. Att så områden som annars är svåra att bruka med ört, klöver och blomblandningar, gynnar pollinerare och nyttoinsekterna men det ger även ett trevligt inslag i landskapsbilden.

Exempel på växter som är bra att ha i en sådan blandning är bland annat, honungsört som är en bra växt första året för pollinerare eller cikoria för att gynna naturliga fiender till bladlöss och rapsbaggar.

Mer information om bestämmelser kring kantzoner, skyddskanter och mångfaldsskiften finns på www.jordbruksverket.se/mangfaldpaslatten.

Bibatterier är ett annat sätt att gynna pollinerare. Har de bon kan de mångdubbla

sig på några år. Bibatterierna byggs av är 20-30cm långa bambupinnar med diametern 3-13mm. Pinnarna buntas ihop och därefter placeras de ut ovan mark, lämpligen fastsatt runt en stam eller i en stenmur vid en åkerkant eller i gårdsmiljön. Bibatteriet ska inte ligga direkt på marken.

Skalbaggsås

En skalbaggsås byggs upp genom att plöja två plogdrag mot varandra, då bildas en lång kulle. Den bör vara minst 20 cm hög och cirka två meter bred, längden beror på fältets storlek. I fält större än 15 ha är det lämpligt med en ås,

och över 30 ha flera.

Åsen kan ha en insådd av bland annat baljväxter, cikoria och

tuvbildande gräs. Med rätt blandning ger du en bra livsmiljö för flera insekter, fåglar och vilt. Åsen gör det möjligt för jordlöpare, som är naturliga fiender till bladlöss och andra skadegörare, att röra sig på större ytor i fältet. Normalt tar de sig bara cirka 100 meter ifrån fältkanten. Åsen ska inte ha kontakt med fältkanten, det underlättar arbetet på fältet men det gör även att räv och grävling får svårare att hitta ut till åsen och därmed skyddas insekter och fältvilt. Mer information om hur man kan gå tillväga finns i broschyren *Så anlägger du en skalbaggsås* från Jordbruksverket.

Kulturspår

Nära kopplat till skalbaggsåsen är att tänka på alla viktiga kulturhistoriska element som finns i fältmiljön. Element så som alléer, odlingsrösen och småvatten fungerar som boplatser och skydd för insekter och djur. Genom att placera ris och spara fälthörnen, inte röja undan allt gräs eller annan växtlighet intill stenmurar, diken och kanter kan fälthöns, harpaltar och andra djur gynnas genom att finna naturliga skydd.

En fin höst önskar vi på enheten
Landsbygd och Näringsliv!

Källor och vidare läsning:

www.raddasanglarkan.se

www.jordbruksverket.se för

publikationer och broschyrer.

www.jagareforbundet.se för

tips som kan hjälpa fältvilt.

